

JOAN GARÍ

Lectures de Josep Maria de Sagarra

Preparant-me per llegir *La ruta blava* (Edicions 3i4), el darrer volum aparegut de l'*Obra Completa* de Josep Maria de Sagarra, m'assaltà el dubte. I per què no emprendre, ja, *El poema de Montserrat*, disponible també en els volums 4 i 5? Al capdavall, és un deute amb mi mateix que arossegue de fa anys, i el lector ho entendre de seguida si afegeix que un dels apartats més coneguts d'*El poema* és el dedicat a Joan Garí.

La llegenda d'aquell Garí és coneguda i, al llarg del segle XX, treballada per algunes de les mans poètiques més excel·lents (Maragall, Sagarra). Fra Garí és un ermità imbuït d'esperit religiós que rep l'encàrrec de sanar la filla del comte Guifré, però en ple xafarranxo curatiu s'ho repensa, la viola i la mata (un mal dia el té qualsevol). Com a resultat d'aquesta acció, vaga per la muntanya innoblement animalitzat fins que la intervenció del papa li indica la via per a eixir del seu estat. Un infant li comunica el perdó de Déu i Garí torna a ser un home –i ací pau i allà glòria–.

Sagarra converteix aquesta història en un dels nuclis fermes del projecte poètic dedicat a Montserrat. Acabada la traducció de la *Divina Comèdia* ("els sis anys que va viure reclòs dins la duríssima escola de la mentalitat dantesca", en les seues pròpies i desdoblades paraules), l'autor va emprendre en plena postguerra civil l'ambiciosíssima crònica èpica de la muntanya màgica. Com ell mateix aclareix, "havien estat necessàries molt dures experiències perquè l'autor compregués el que era Montserrat". De tot el projecte, és l'apartat de Joan Garí el privilegiat. El poeta li dedica el Llibre Segon, i el converteix en una figura dramàtica, amb un peu en una estranya atmosfera empeltada de Stevenson o –per què no– de Kafka, i l'altre en les metàfores de l'Evangel·li. Com el personatge de Nick Nolte en el film *Affliction* (el malson amarg i ferotge de Paul Schrader, on té també un paper clau el recentment desaparegut James Coburn), fra Garí és un gos –"el gos de

Déu"– que ha lladrat sempre, però no ha perdut l'esperança de mossegar.

Maragall hi va jugar la carta de la concisió, la facilitat estudiada, la intensitat conceptual i expressiva. Sagarra hi accentua cada un dels passos del drama, es recrea en una espessa zoologia (com la del seu admirat Kipling) i, en una teologia pilosa, afegeix un moment de santedat final per al personatge i relaciona encara els seus efluvis benignes amb la troballa de la imatge de la Verge, que és una altra fita llegendària en l'imaginari montserratí.

"Plomes com la de Sagarra, ubèrrimes en el seu conreu d'una panòpia de gèneres, no mereixen l'oblit, ni tan sols en forma d'aquesta làpida sagaç anomenada 'Obra Completa'"

El resultat, com sempre que es penetra en l'obra de Josep Maria de Sagarra –sobretot en la seua poesia–, és un bany vívid de llengua pura. Algú (Alan Yates, si no recorde malament, en un estiu migdia morellà) em va parlar de l'estricta disciplina lexicogràfica del traductor de Shakespeare: cada dia obria una pàgina del diccionari i se l'aprenia de memòria. Gairebé podem veure encara aquell home de mirada d'esperver esdevenint fructíferament alopèdic mentre s'esnifava

el Fabra en dosis calculades i homeopàtiques. Aquestes paraules reviscolen com bestioles de piscifactoria davant els ulls admirats del lector quan es tornen a obrir les pàgines miraculoses on la protèrvia de l'autor les ha fixades. Qui llegeix avui, però, una poesia com la de Sagarra? Hi ha preguntes que seria millor no fer.

He saldat, en tot cas, el meu deute. Els antecessors estrictes sempre signifiquen un misteri –i no hi ha misteris més enigmàtics que els genealògics–. Què dir, però, quan qui ens interroga des del passat és un personatge de ficció? Al batxillerat que vam fer (quan el batxillerat era el batxillerat) recorde que ens remarcaven amb una ingènua insistència la diferència entre "el marcador es manté inalterable" i "el marcador es manté inalterat". Naturalment, si alguna cosa és inalterable ha estat fixada de bell antuvi, i no pot permetre canvis al llarg d'un partit. Doncs aquest misteri –el misteri antroponímic– és de l'ordre dels inalterables –i el joc onomàstic no s'acaba mai–.

Tots els que s'han dit com tu tenen alguna cosa teua, però, com es pot competir amb una llegenda? Fra Garí és un extremista fenomenal, un prodigi de la caiguda i de l'ascens, un atleta de l'esperit. Més enllà de l'espectacularitat formal, de l'amenitat llegendària, de les delícies mètriques i del fons religiós, és la capacitat sobrehumana de recuperació vital el que ens vol transmetre aquesta història? Si és així, encara pot parlar-li a un lector contemporani –tot i que no es diga Joan Garí– i encara mereixeria ser desenterrada com el tresor que sense dubte és.

Les obres completes d'algú s'editen per a assegurar-nos que, a aquest autor, ja només cal que el consulten els especialistes? Seria realment una mala notícia. Plomes com la de Sagarra, ubèrrimes en el seu conreu d'una panòpia prodigiosa de gèneres, no mereixen l'oblit –ni tan sols en forma d'aquesta làpida sagaç anomenada *Obra Completa*–. Paraula de sant.